



Februar 2021

Tilstedeværelse og arbejdsforhold på specialskoler i en tid med nedlukning af det omkringliggende samfund.

Resumé

I perioden fra d. 19. til d. 26. januar 2021 gennemførte Danmarks Lærerforening en spørgeskemaundersøgelse om tilstedeværelse og arbejdsforhold blandt lærere og børnehaveklasseledere, som underviser på kommunale eller regionale specialskoler for børn. Undersøgelsen bygger på svar fra i alt 1.464 speciallærere.

Undersøgelsen viser, at stort set alle speciallærerne møder fysisk på arbejde, selvom store dele af det resterende samfund er lukket ned pga. corona-pandemien. Kun ca. 1 ud af 10 er overgået til nødundervisning som følge af de nye retningslinjer fra Undervisningsministeriet, som blev udsendt d. 12. januar 2021. Over halvdelen af speciallærerne prioriterer det at kunne overgå til nødundervisning, som det tiltag der bedst vil kunne lette hverdagen for dem. Lidt over en tredjedel af speciallærerne svarer, at det ville være en fordel for deres arbejde, hvis det var muligt at fjernundervise (nogle af) deres elever. Ca. 4 ud af 10 svarer dog, at deres elever ikke kan fjernundervises.

Undersøgelsen viser også, at det er forskelligt fra skole til skole, om der er ressourcer nok til både at følge Sundhedsstyrelsens retningslinjer, fx om at lave små og faste grupper, samt at lave undervisning af tilstrækkelig kvalitet. 84 pct. af speciallærerne svarer, at der på deres skole er lavet konkrete retningslinjer for at forebygge smitte med corona. 10 pct. svarer, at der ikke er lavet konkrete retningslinjer på deres skole.

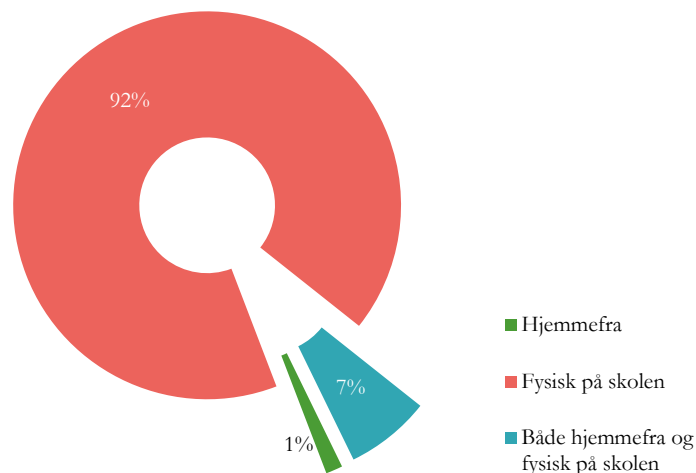
Undersøgelsen viser derudover, at mere end 8 ud af 10 af speciallærerne i høj eller i nogen grad er bange for at blive smittet af elever. Derudover oplever ca. 3 ud af 4 øget følelsesmæssig belastning på nuværende tidspunkt sammenlignet med før corona-pandemien. Samme andel lærere oplever et øget krav om omstillingsparathed, mens en tredjedel oplever øget arbejdsbelastning (opgavemængde og tidspres) på nuværende tidspunkt sammenlignet med før corona-pandemien.

Til sidst viser undersøgelsen, at corona-situationen påvirker mange aspekter negativt. Ca. halvdelen af speciallærerne oplever, at corona-situationen påvirker undervisningens kvalitet negativt eller meget negativt. Lidt over halvdelen oplever, at corona-situationen påvirker elevernes trivsel negativt eller meget negativt, mens ca. halvdelen oplever, at det kollegiale samarbejde påvirkes negativt eller meget negativt. Samarbejdet med ledelsen er for en tredjedels vedkommende negativt eller meget negativt udfordret pga. corona-situationen.

Stort set samtlige lærere på specialskolerne underviser fysisk på skolen

Som det ses af figur 1, underviser 92 pct. af speciallærerne fysisk på skolen, 7 pct. underviser både hjemmefra og fysisk på skolen, mens 1 pct. udelukkende underviser hjemmefra.

Figur 1: "Underviser du i øjeblikket"



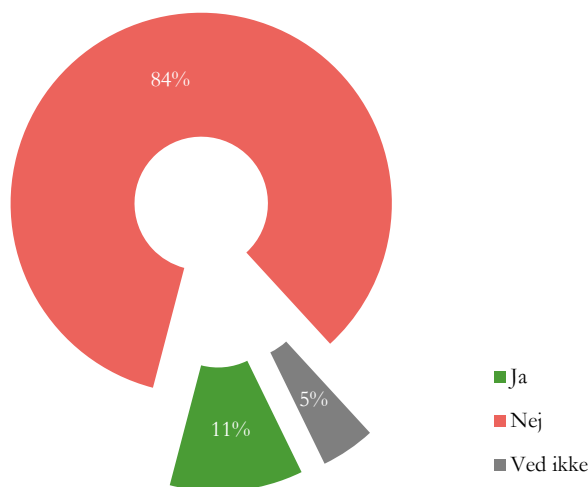
Kilde: Danmarks Lærforening januar 2021

Note: n= 1.464

Langt fra alle skoler gør brug af Undervisningsministeriets nye retningslinjer

Undervisningsministeriet udsendte nye retningslinjer d. 12. januar. De nye retningslinjer åbner op for, at man lokalt kan overgå til nødundervisning. Figur 2 viser, at 11 pct. af speciallærerne er overgået til nødundervisning som følge af de nye retningslinjer. 84 pct. af speciallærerne er ikke overgået til nødundervisning. 5 pct. svarer "ved ikke".

Figur 2: "Tirsdag d. 12. januar udsendte Undervisningsministeriet nye retningslinjer, der åbner for, at man lokalt - alt efter fysiske rammer, lokaleforhold, indretning mv. - kan overgå til nødundervisning. Er I som følge af denne udmelding overgået til nødundervisning på den skole, som du underviser på?"



Kilde: Danmarks Lærforening januar 2021

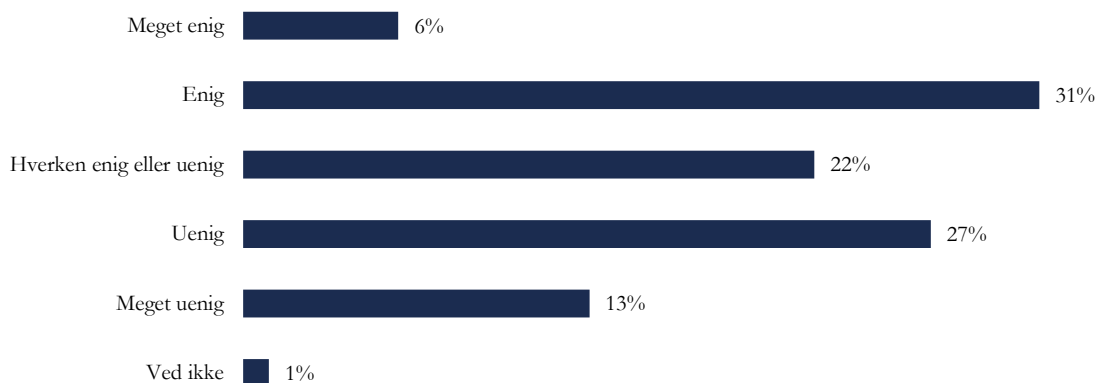
Note: n= 1.464

Det har været muligt at komme med kommentarer til ovenstående spørgsmål om de nye retningslinjer. Det har 496 valgt at gøre. Langt de fleste som har skrevet kommentarer til spørgsmålet, er lærere, der har svaret, at de ikke er overgået til nødundervisning. De mener ikke, at der tages højde for den situation, vi befinder os i pga. pandemien. Svarene afspejler generelt en utryghed og/eller utilfredshed med slet ikke eller kun delvist (med enkelte få ændringer i undervisningen) at være overgået til nødundervisning. Mange svarer, at det skyldes en ledelse, der ikke lytter eller ikke finder nødundervisning nødvendigt, eller en kommune der ikke tillader overgang til nødundervisning. Flere skoler har dog indført en række tiltag, som fx ingen undervisning på tværs af klasser, undervisning i egne klasser med samme lærere, aflysning af fag, som kræver faglokaler, ekstra rengøring og brug af værnemidler, kortere dage samt mulighed for, at forældre holder børn hjemme uden ulovligt fravær. Mange af de ekstra tiltag opleves dog som ekstra ressourcekrævende, da det er svært at holde afstand og kræver tid at spritte af flere gange dagligt. Kun enkelte svarer, at de er overgået til nødundervisning, og enkelte, at de ikke er overgået, fordi det ikke er muligt. Mange mener således, at en reel nødundervisning, som i foråret, er en mulighed, men at det ikke er indført på skolen til stor frustration for lærere og pædagoger. En del var endda ikke bekendte med udmeldingen og svarer derfor, at de ikke var informerede herom.

Situationen er forskellig fra skole til skole

Det fremgår af figur 3, at 37 pct. af speciallærerne er enige eller meget enige i, at der er ressourcer nok på deres arbejdsplads til både at følge Sundhedsstyrelsens retningslinjer og lave undervisning af tilstrækkelig kvalitet. Dog viser figuren samtidig, at 4 ud af 10 (40 pct.) er uenige eller meget uenige i udsagnet. 22 pct. svarer, at de hverken er enige eller uenige.

Figur 3: "Hvor enig eller uenig er du i, at der er nok ressourcer på din arbejdsplads til både at følge Sundhedsstyrelsens retningslinjer, fx om at lave små og faste grupper, samt at lave undervisning af tilstrækkelig kvalitet?"

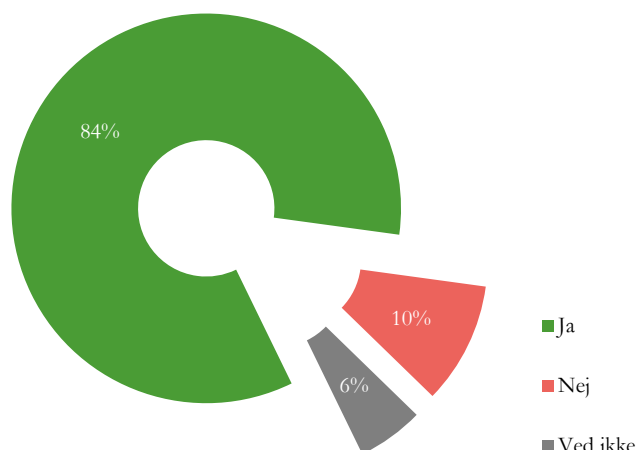


Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.444 (Kun speciallærere, som svarer, at de underviser fysisk har fået dette spørgsmål)

Når der spørges ind til konkrete retningslinjer, svarer 84 pct. af speciallærerne, at der på deres arbejdsplads er konkrete retningslinjer for at forebygge smitte mod COVID-19. Hver tiende svarer, at der ikke er nogle konkrete retningslinjer. 6 pct. svarer "ved ikke". Tallene fremgår af figur 4.

Figur 4: ”Er der lavet konkrete retningslinjer på din arbejdsplads for at forebygge smitte med COVID-19?”



Kilde: Danmarks Lærereforening januar 2021

Note: n=1.444 (Kun speciallærere, som svarer, at de underviser fysisk har fået dette spørgsmål)

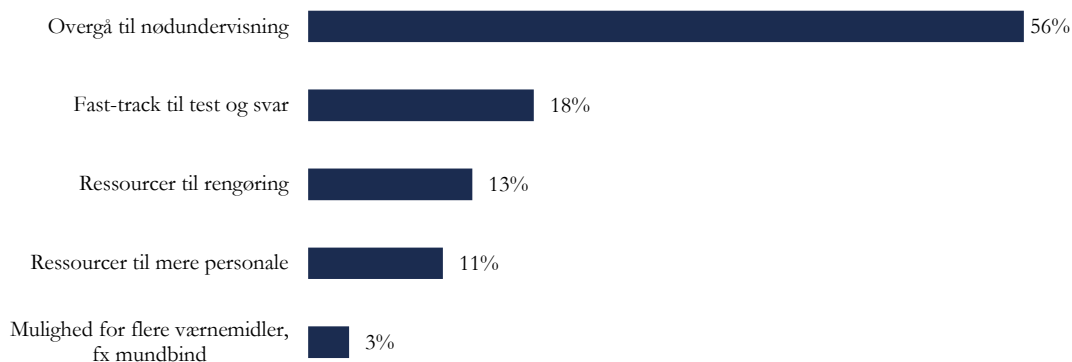
De lærere, som har svaret, at der er konkrete retningslinjer på deres arbejdsplads, er blevet bedt om at uddybe, hvilke retningslinjer der er tale om. Det har 708 gjort. Oftest nævnes håndvask, afspritning, brug af mundbind og afstand. Retningslinjerne følger af skolens egne og/eller myndighedernes anbefalinger. Flere skoler har inddelt skolen i områder eller skiftes på tværs af årgange/klasser til at benytte sig af områderne. En del af lærerne oplever en højere grad af fleksibilitet i forbindelse med bl.a. møder med personalet (online eller fysisk) og forberedelse (hjemmefra eller på skolen). De enkelte arbejdspladser benytter sig helt eller delvist af dem. Der er en dog en forskellig opfattelse blandt lærerne af hvor godt de enkelte tiltag bliver overholdt – og hvorvidt der er nok. En tendens til frustration gives ved elevernes håndtering af retningslinjerne. Derudover er der også en generel frustration over den fysiske kontakt med eleverne. I denne sammenhæng er der en tendens til, at flere synes, at det er en god idé at få en corona-test én gang om ugen.

Nødundervisning ville lette hverdagen for flest

Speciallærerne er blevet bedt om at sætte de fem tiltag i figur 5 i prioriteret rækkefølge i forhold til hvilke tiltag, der bedst vil kunne lette deres hverdag. Figur 5 viser, hvor mange pct. af speciallærerne der har valgt hvert tiltag som deres førsteprioritet.

Over halvdelen af speciallærerne (56 pct.) svarer, at det, der ville kunne lette deres hverdag bedst, er at overgå til nødundervisning. Dernæst svarer 18 pct. af lærerne, at fast track til test og svar ville være det tiltag, der bedst kunne lette deres hverdag. 13 pct. har valgt ressourcer til rengøring som deres førsteprioritet, mens ca. 11 pct. har svaret ressourcer til mere personale. Det tiltag, som færrest af lærerne (3 pct.) har som deres førsteprioritet, er mulighed for flere værnemidler.

Figur 5: ”Hvilke af følgende tiltag vil kunne lette hverdagen for dig?”



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.372 (Kun speciallærere, som svarer, at de underviser fysisk har fået dette spørgsmål. Det har været frivilligt, om man ville svare på spørgsmålet)

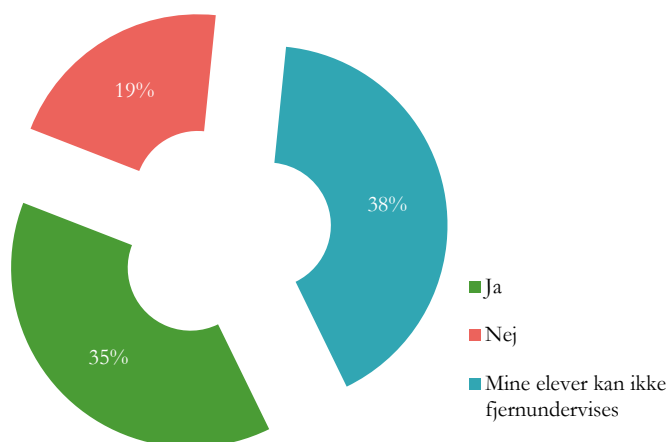
Udover de fem tiltag, der er blevet opstillet i undersøgelsen, har lærerne også selv haft mulighed for at komme med andre tiltag, der ville lette deres hverdag. 436 har benyttet sig af denne mulighed.

Af dem, der har valgt at skrive noget, skriver størstedelen, at man burde vurdere de enkelte specialskolers elever individuelt. Selvom en stor del af eleverne ikke ville kunne modtage fjernundervisning, ville der alligevel være elever, som godt ville kunne modtage fjernundervisning, og derfor burde have den mulighed.

Derudover kommenterer en stor del af speciallærerne, at det ikke er muligt for dem at holde den anbefalede afstand. Flere nævner, at det ikke er muligt at holde afstand, når der er tale om elever på specialskoler, men størstedelen giver udtryk for, at det er pga. pladsmangel. Yderligere skriver flere, at kortere skoledage ville lette deres hverdag, ligesom flere efterlyser klarere udmeldinger og retningslinjer fra deres ledelse og/eller Folketinget.

Speciallærerne er også blevet spurgt direkte, om det ville være en fordel for deres arbejde, hvis de havde mulighed for at fjernundervise (nogle af) deres elever. Som det ses af figur 6, mener lige over en tredjedel (35 pct.), at det ville være en fordel, mens ca. en femtedel (19 pct.) ikke mener, at det ville være en fordel. Derudover svarer 38 pct., at det ikke er muligt at fjernundervise deres elever.

Figur 6: ”Ville det være en fordel for dit arbejde, hvis det var muligt at fjernundervise (nogle af) dine elever?”



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

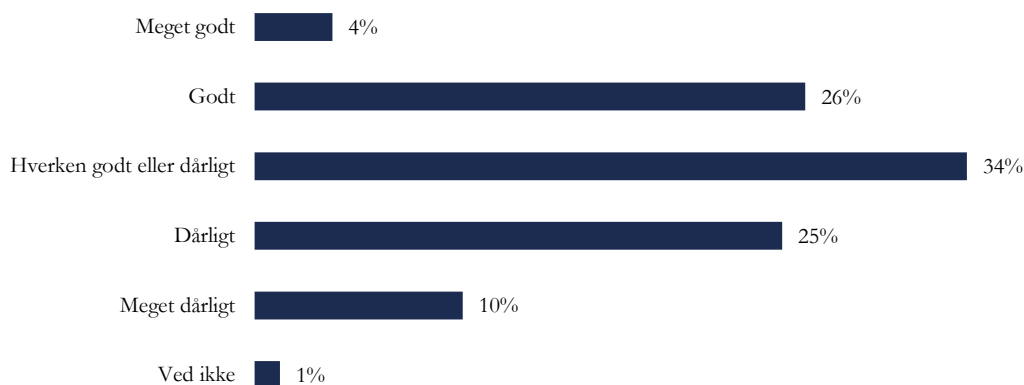
Note: n= 1.444 (Kun speciallærere, som svarer, at de underviser fysisk har fået dette spørgsmål)

Speciallærerne har haft mulighed for at kommentere dette spørgsmål. Af de 354 der har valgt at gøre brug af denne mulighed, skriver flest, at det vil være en ekstra arbejdsbyrde, hvis de både skulle fjernundervise og undervise fysisk.

En del speciallæreres arbejdsmiljø er under pres

Speciallærerne fordeler sig i tre næsten lige store andele, når det kommer til vurderingen af deres arbejdsmiljø. Nedenstående figur 7 viser, at 30 pct. af speciallærerne vurderer deres arbejdsmiljø som værende godt eller meget godt, mens 35 pct. vurderer det som værende dårligt eller meget dårligt. 34 pct. svarer, at det hverken er godt eller dårligt.

Figur 7: ” Hvordan vil du vurdere dit arbejdsmiljø (både fysisk og psykisk samlet) på nuværende tidspunkt?”



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021
Note: n= 1.464

Speciallærerne er blevet bedt om at vurdere deres arbejdsbelastning nu sammenlignet med før corona-pandemien. Figur 8 viser, at 14 pct. vurderer, at deres arbejdsbelastning er mindsket, mens 31 pct. svarer, at den er øget. Lige over halvdelen (52 pct.) har svaret, at deres arbejdsbelastning er på samme niveau som før corona-pandemien.

Figur 8: ”Oplever du, at din arbejdsbelastning (opgavemængde og tidspres) på nuværende tidspunkt er mindsket eller øget sammenlignet med før corona-pandemien?”



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021
Note: n= 1.464

Størstedelen af speciallærerne (73 pct.) oplever, at kravet om omstillingsparathed er øget siden corona-pandemien. Ca. en fjerdedel (24 pct.) svarer, at kravet er på samme niveau, mens 1 pct. mener, at kravet er blevet mindre. Svarfordelingen fremgår af figur 9.

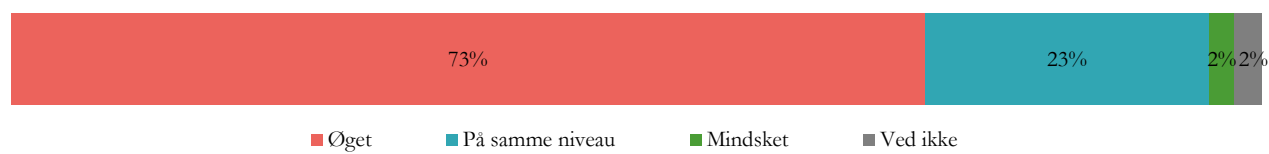
Figur 9: "Oplever du, at kravet om omstillingsparathed på nuværende tidspunkt er mindsket eller øget sammenlignet med før corona-pandemien?"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021
Note: n= 1.464

Speciallærerne er også blevet spurgt ind til, hvordan de oplever deres følelsesmæssige belastning. Her vurderer størstedelen (73 pct.), at den følelsesmæssige belastning er øget under corona-pandemien. Knap hver fjerde (23 pct.) angiver, at den er på samme niveau som før corona-pandemien. 2 pct. svarer, at den følelsesmæssige belastning er mindsket. Svarfordelingen fremgår af figur 10.

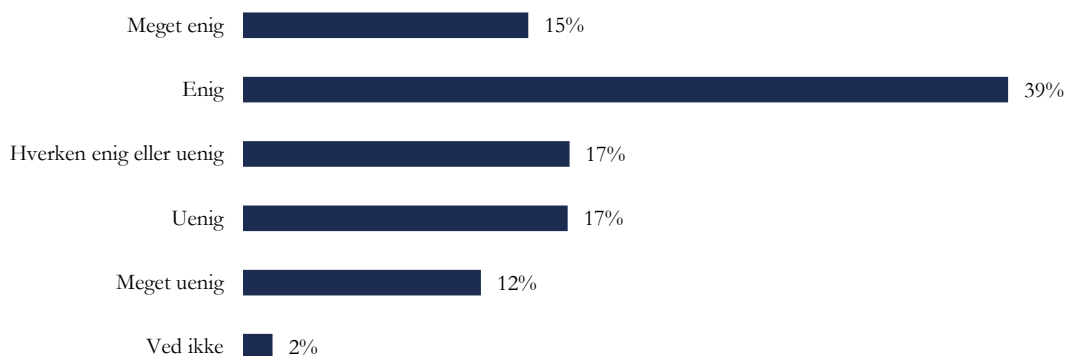
Figur 10: "Oplever du, at den følelsesmæssige belastning på nuværende tidspunkt er mindsket eller øget sammenlignet med før corona-pandemien?"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021
Note: n= 1.464

Figur 11 viser, at over halvdelen (54 pct.) af speciallærerne er enige eller meget enige i, at de har mulighed for at holde de pauser, som de har krav på, i løbet af deres arbejdsdag. Ca. hver femte (19 pct.) er enten uenig eller meget uenig i, at de kan holde deres pauser. 17 pct. er hverken enige eller uenige.

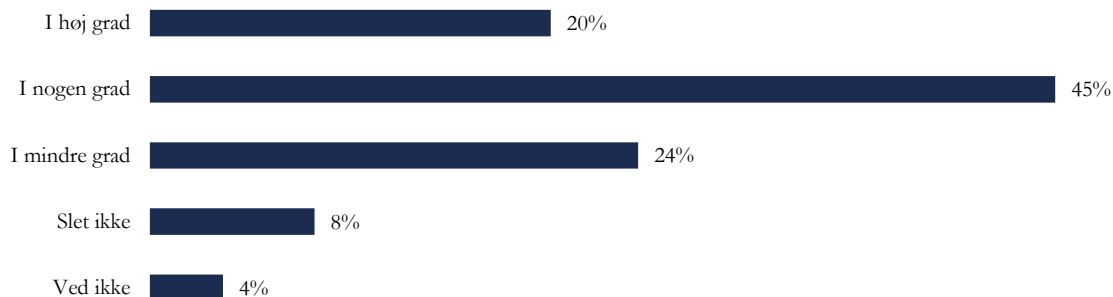
Figur 11: "Hvor enig eller uenig er du i, at du kan holde de pauser, du har krav på i løbet af din arbejdsdag?"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021
Note: n= 1.464

Ifølge speciallærerne er fraværet blandt deres kollegaer øget pga. corona. Det fremgår af figur 12, at 1 ud af 5 (20 pct.) svarer, at fraværet i høj grad er øget, mens 45 pct. mener, at det i nogen grad er øget. Ca. hver fjerde (24 pct.) mener, at det kun i mindre grad er øget, mens 8 pct svarer, at fraværet slet ikke er øget.

Figur 12: ”I hvilken grad oplever du, at fraværet blandt dine kollegaer er øget pga. corona?”



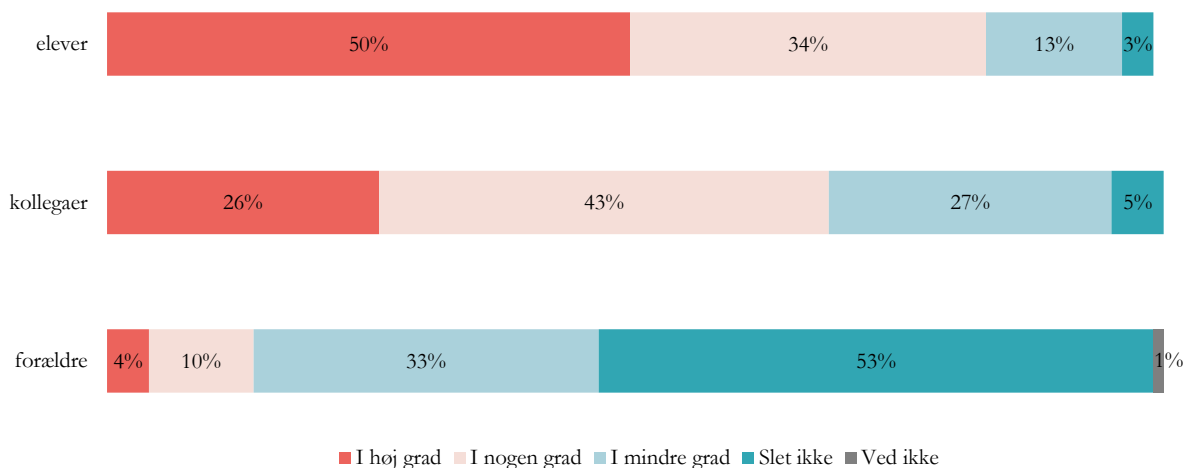
Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.464

Lærerne er mest bekymrede for at blive smittet af elever

Figur 13 viser i hvilken grad, speciallærerne er bekymrede for at blive smittet på deres arbejde af hhv. elever, kollegaer og forældre. Lærerne er mest bekymrede for at blive smittet af elever. Her svarer 84 pct., at de i høj eller nogen grad er bekymrede for at blive smittet. 69 pct. svarer, at de i høj eller nogen grad er bekymret for at blive smittet af kollegaer, mens 14 pct. angiver, at de i høj eller nogen grad er bekymret for at blive smittet af forældre. Over halvdelen af speciallærerne (53 pct.) er slet ikke bekymret for at blive smittet af forældre. Denne andel ligger på hhv. 5 pct. for smitte fra kollegaer og 3 pct. for smitte fra elever.

Figur 13: ”I hvilken grad er du bekymret for at blive smittet på arbejdet af...”



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.444 (Kun speciallærere, som svarer, at de underviser fysisk har fået dette spørgsmål)

Trivsel, samarbejde og undervisningens kvalitet er negativt påvirket

Figur 14-18 viser, hvordan speciallærerne oplever corona-situationens påvirkning af fem udvalgte emner; undervisningens kvalitet, elevernes trivsel, forældresamarbejdet, det kollegiale samarbejde og samarbejdet med ledelsen.

I spørgsmålet om hvordan corona-situationen generelt påvirker undervisningens kvalitet, er det kun 5 pct., som oplever, at corona-situationen har haft en positiv påvirkning. Knap halvdelen (48 pct.) oplever, at corona-pandemien har haft en negativ eller meget negativ påvirkning. 45 pct. angiver, at det hverken har haft en positiv eller negativ påvirkning.

Figur 14: "Hvordan oplever du, at corona-situationen generelt påvirker: - Undervisningens kvalitet"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.464

I forlængelse af spørgsmålene om corona-situationens påvirkning af de udvalgte emner, har speciallærerne haft mulighed for at uddybe deres svar. Det har i alt 355 benyttet sig af.

Af de kommentarer der relaterer sig til undervisningskvaliteten, skriver en del at undervisningskvaliteten falder som følge af restriktioner som begrænsning i aktiviteter, krav om afstand, manglende struktur mm. Det faglige niveau er blevet lavere, da mange skoler arbejder med én lærer pr. klasse, hvorfor den respektive lærer skal undervise i alle fag, også fag man ikke nødvendigvis har faglige kvalifikationer og kompetencer til. Desuden er det ifølge flere svært at præsentere nyt fagligt stof, da mange i forvejen er bagud med undervisningen.

Ifølge speciallærerne har corona-situationen generelt påvirket elevernes trivsel negativt. Som det ses i figur 15, vurderer over halvdelen (54 pct.) af lærerne, at corona-situationen har haft en negativ eller meget negativ påvirkning på elevernes trivsel. 8 pct. oplever, at den har haft en positiv eller meget positiv påvirkning. 37 pct. svarer, at den hverken har påvirket positivt eller negativt.

Figur 15: "Hvordan oplever du, at corona-situationen generelt påvirker: - Elevernes trivsel"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.464

I kommentarfeltet skriver mange, at trivslen er påvirket negativt, fordi eleverne ikke forstår, hvad der foregår og ikke kan se deres kammerater, ligesom der mangler struktur og opstår utryghed. Mange peger især på,

at flere elever føler sig stigmatiseret, fordi de skal gå i skole på trods af, at søskende og forældre skal blive hjemme pga. smittefare. Ligeledes svarer mange, at elevernes psykiske trivsel påvirkes negativt, fordi de er bange for corona, og fordi de oplever begrænsninger i deres hverdag og f.eks. ikke må komme tæt på læreren, som de plejer. Mange mener dog, at det er meget forskellige fra elev til elev; nogle er ekstremt påvirkede, andre slet ikke. En stor del mener også, at de elever, som er fysisk i skole, oplever en høj trivsel, mens der er større bekymring for de elever, som undervises hjemme.

Ca. 6 ud af 10 (61 pct.) af speciallærerne oplever, at forældresamarbejdet ikke er blevet påvirket af corona-situationen. 7 pct. mener, at der har været en positiv eller meget positiv påvirkning, mens 31 pct. mener, at der har været en negativ eller meget negativ påvirkning.

Figur 16: "Hvordan oplever du, at corona-situationen generelt påvirker: - Forældresamarbejdet"



Kilde: Danmarks Lærforening januar 2021
 Note: n= 1.464

I kommentarfeltet til spørgsmålet relaterer den del af besvarelsene, som omhandler forældresamarbejde i langt de fleste tilfælde, at samarbejdet med forældrene er forringet som følge af, at der ikke må holdes fysiske møder eller arrangementer, som involverer forældrene. Mange angiver, at de savner den fysiske kontakt med forældrene. Nogle mener også, at forældresamarbejdet i corona-tiden er tenderende til det ikke-eksisterende, og at flere forældre ikke tager corona alvorligt, ikke overholder retningslinjer som fx mundbind, eller bruger skolen som aflastningstilbud på trods af mulighed for at holde børnene hjemme.

Lige over halvdelen (52 pct.) af speciallærerne mener, at corona-situationen har påvirket det kollegiale samarbejde negativt eller meget negativt. 1 ud af 10 mener, at corona-situationen har haft en positiv eller meget positiv påvirkning, mens 38 pct. mener, at der hverken har været en positiv eller negativ påvirkning.

Figur 17: "Hvordan oplever du, at corona-situationen generelt påvirker: - Det kollegiale samarbejde"

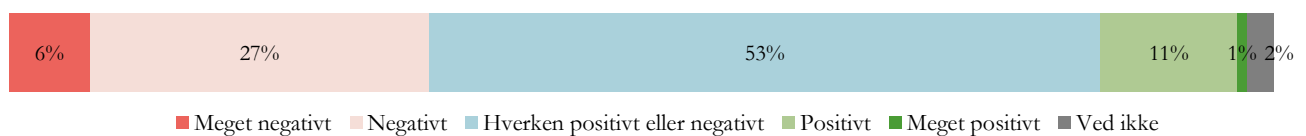


Kilde: Danmarks Lærforening januar 2021
 Note: n= 1.464

Rigtig mange af de lærere, der har valgt at gøre brug af kommentarfeltet og skrive kommentarer om det kollegiale samarbejde, skriver, at de savner det kollegiale fællesskab. Generelt udtrykkes hos mange en frustration over, at møder er virtuelle, da det hæmmer muligheden for at strukturere og planlægge. Mange ser ikke kollegaer på tværs, og generelt mødes kun få andre kollegaer i løbet af en uge. Det går udover den daglige vidensdeling, og der opstår ikke længere spontan sparring. Desuden mangler det sociale, da alle arrangementer (selvfølgelig) er aflyst.

Over halvdelen (53 pct.) af speciallærerne oplever ikke, at corona-situationen generelt har påvirket samarbejdet med ledelsen. En tredjedel (33 pct.) oplever, at samarbejdet med ledelsen har været negativt eller meget negativt påvirket, mens 12 pct. mener, at der har været en positiv eller meget positiv påvirkning.

Figur 18: "Hvordan oplever du, at corona-situationen generelt påvirker: - Samarbejdet med ledelsen"



Kilde: Danmarks Lærerforening januar 2021

Note: n= 1.464

Af de lærere, som har skrevet kommentarer som relaterer sig til samarbejdet med ledelsen, oplever en stor del samarbejdet med ledelsen som værende negativt påvirket og udtrykker mange frustration over, at ledelsen ikke er synlig nok, og at det er problematisk, at ledelsen er hjemsendt. Mange oplever desuden, at ledelsen ikke melder noget ud, hvilket skaber en generel utryghed. Desuden mener flere, at ledelsen ikke er lydhøre over for spørgsmål og bekymringer, og at samarbejdet med ledelsen føles fjernt, fordi de er svære at tilgå og har travlt med restriktioner. Der er dog også en stor del, der mener, at samarbejdet med ledelsen er uændret eller ændret til det bedre. Blandt disse opleves rig mulighed for kontakt og opbakning fra ledelsen, og flere skriver, at ledelsen er opmærksom og forstående.

Udover kommentarer med direkte relevans til de ovenstående spørgsmål, har nogle lærere også benyttet uddybningsmuligheden til at skrive, at de generelt oplever et forhøjet stressniveau og forringet arbejdsmiljø, samt at frygten for at smitte eller blive smittet fylder enormt meget.

Fakta om undersøgelsen

Indsamlingsperiode

Undersøgelsen er gennemført i perioden d. 19. til d. 26. januar 2021. Indsamlingsperioden er særligt relevant, da situationen under corona-nedlukningen har udviklet sig markant fra uge til uge.

Indsamlingsmetode

Data er indsamlet via en spørgeskemaundersøgelse udsendt via mail.

Målgruppe

Lærere og børnehaveklasseledere, som underviser på regionale eller kommunale specialskoler.

Antal besvarelser og svarprocent

I alt blev 2.833 speciallærere inviteret til undersøgelsen. 1.464 af disse har gennemført undersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 52 pct. Kun besvarelser fra speciallærere, som har besvaret hele spørgeskemaet, er medtaget.